

EEN EXERCITIE

Nederlands anders in het Cultuur- & Maatschappijprofiel

Het Ontwikkelteam Nederlands van Curriculum.nu publiceerde begin januari concrete bouwstenen voor een nieuw leerplan Taal/Nederlands. Voor het basisonderwijs, de eerste fase van het voortgezet onderwijs, maar niet voor de bovenbouw ervan. De onderwijsbeleidsmakers trokken die opdracht terug omdat ze in de knoop kwamen met de examens: die mochten niet veranderen, dus ook het bovenbouwcurriculum niet. Terwijl de nood zo hoog is. Van die nood maken we deugd. We schetsen de contouren van een nieuw leerplan Nederlands voor de bovenbouw. We doen dat voor een specifieke doelgroep, daar waar de nood het hoogst is: het vwo-profiel Cultuur & Maatschappij (C&M).

Domeinen in plaats van disciplines

In een samenleving moet er een evenwicht zijn tussen technische en creatieve ontwikkelingen, tussen economische vooruitgang en de menselijke maat, tussen praktijk en beschouwing, tussen natuur- en cultuurwetenschappen. Onderwijs biedt leerlingen met verschillende talenten de gelegenheid zich op deze verschillende terreinen te ontplooiën. Met het C&M-profiel gaat het echter niet goed. In 2005 koos een op de vier leerlingen ervoor; in

2015 nog maar tien procent (CBS).¹

In 2017 kozen weinig meisjes voor C&M (havo: 17%, vwo: 10%), en nog minder jongens (havo: 5%, vwo: 3%). Die getallen stemmen droef, al zijn ze te begrijpen. Het profiel heeft een lage status: pretpakket, profiel voor dummy's. Decanen raden leerlingen de keuze af, tenzij een leerling niets anders kan kiezen wegens de rapportcijfers.

Tegelijkertijd is er nog iets anders aan de hand. Het hoger onderwijs is de afgelopen twintig jaar anders ingericht. Niet langer is de vakdiscipline het leidend principe. De opleiding Nederlands is zo goed als verdwenen. Op enkele plaatsen in Nederland en Vlaanderen kun je nog terecht, maar met heel weinig medestudenten.² Delen van de studie van het Nederlands worden aangeboden in vermommingen: bij Europese studies, cultuurwetenschappen, communicatiewetenschap, psychologie et cetera krijg je wat mee uit de grote voorraadschuur van het vakgebied Nederlands. Meer en meer is er de neiging om studies in te richten naar werkvelden (Europa, communicatie, cultuur) of wetenschapsdomeinen ('Cognition, Language & Communication', 'Communication Science', 'Literary & Cultural Analysis'), die – inderdaad – nogal eens in het Engels worden aangeboden.³

Als het C&M-profiel in het vwo dient voor te bereiden op een studie in de mens- en cultuurwetenschappen, dan moeten we het leerplan daarom eerder in domeinen dan in disciplines formuleren.

Interessanter

En dan kies je als leerling toch zoals die

ongeveer tien procent leerlingen uit havo en vwo voor C&M. Hoe aantrekkelijk is dat? Je krijg alle vreemde talen en Nederlands. Best kans dat je profiel zo is ingericht dat geschiedenis er niet bij gekozen kan worden als profielvak. Dat bestaat! Scholen die een C&M-profiel aanbieden zonder geschiedenis. Filosofie wordt mondjesmaat aangeboden, of het is geen examenvak.

En Nederlands? Grosso modo vindt 40 procent van de meisjes in havo en vwo Nederlands interessant tot heel interessant, ruim 15 procent vindt het niet tot weinig interessant. Voor jongens liggen die percentages rond de 35 en 25 procent. Nederlands is het vak met de meeste 'neutraal'-stemmers: niet interessant en niet oninteressant.⁴ Dus, als we het evenwicht in de profielen willen herstellen, moeten we het leerplan Nederlands in C&M vwo interessanter maken. Voor leerlingen, voor docenten.

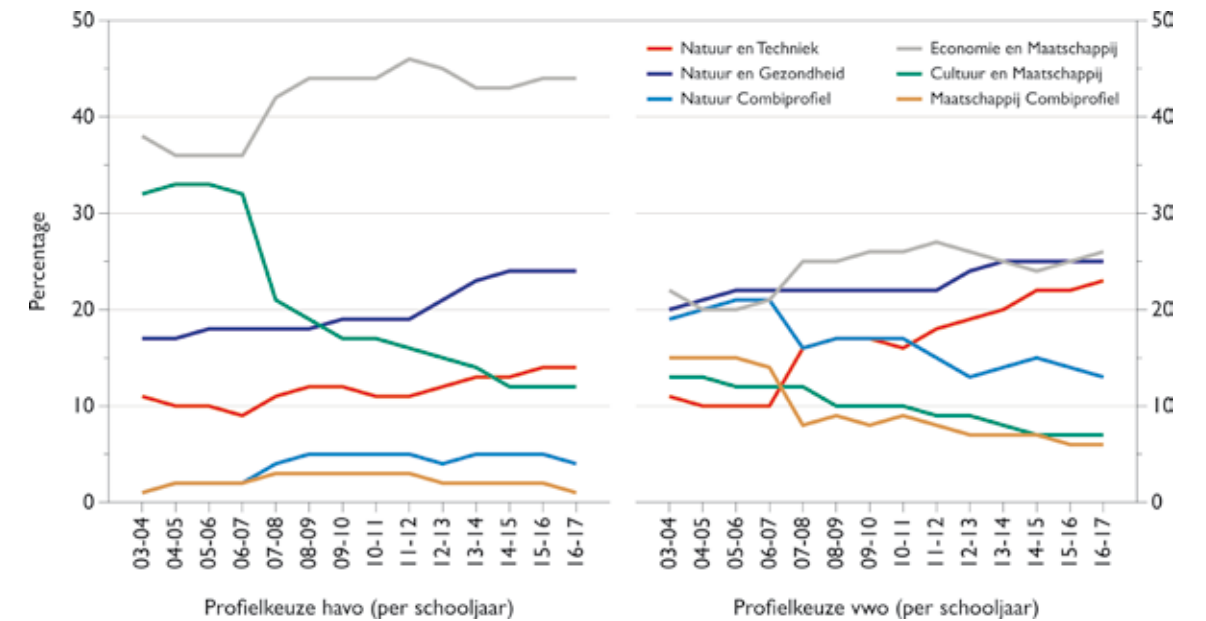
Nieuwe kansen

Het leerplan Nederlands moet volgens het Ontwikkelteam Nederlands de kennis en vaardigheden beschrijven die leerlingen nodig hebben om: vaardige, taal- en culturbewuste, doelgericht communicerende, literair competente, met taal(vormen) experimenterende gebruikers van het Nederlands te worden en te blijven.

Zouden we de handen vrij hebben om een leerplan voor een aantrekkelijk C&M-profiel op te stellen, dan zien we dit: een profiel waarin leerlingen leren kijken naar wat mensen maken en maken, leren begrijpen wat mensen denken en dachten, en waarin leerlingen leren

DIT IS GEEN PROEFBALLON

NEDERLANDS

Profielkeuze in leerjaar 4 (havo en vwo) van 2003 tot 2017. Het combinatieprofiel Natuur & Maatschappij is wegens geringe keuze/aanbod (< 1%) niet meegenomen. Bron: CBS

via creatieve producties bij te dragen aan de cultuur en maatschappij. Dat levert drie 'vakken' op:

1. Cultuur-, kunst- en expressieonderwijs (CO). Literatuuronderwijs wordt onderwijst in cultuur, kunst en literatuur, in samenhang. Inzichten opdoen in de Grieks-Latijnse cultuurontwikkeling in de Europese kunst, met uitstappen naar andere culturen. Er is geen apart vak literatuur Nederlands, Engels, Frans, Duits. Er is één vak, samen met kunsttheorie, ckv, filosofie en ideeëngeschiedenis. Het vak is theoretisch-analytisch en productief-expressief tegelijkertijd: schrijven, drama, film, leren vertellen. Engels en Nederlands gaan samen op: teksten en productieve taken kunnen in de ene dan wel de andere taal worden aangeboden. Leerlingen die nog andere talen kiezen, krijgen een ruime keuze uit teksten, bronnen en taken in ook andere talen dan Engels en Nederlands.
2. Wetenschapsontwikkeling (WO). Leerlingen leren over de ontwikkelingen in de taalwetenschap: hoe men bijvoorbeeld door de eeuwen heen gepoogd

heeft taal en taalgebruik in systemen onder te brengen. Ze verwerven kennis over invalshoeken om naar taal- en taalgebruik te kijken, en over onderzoeksmethoden. Ook in dit vak een historische dimensie, van retorica tot computerlinguïstiek. Leerlingen lezen over onderzoek en doen zelf onderzoek.

3. Taalbeheersingsonderwijs (TO). Leerlingen leren lezen en schrijven, discussiëren en argumenteren bij CO en WO, in het Nederlands en in het Engels. Taalbeheersingsonderwijs leert leerlingen zich in het lezen van allerlei teksten te bekwamen: literaire, filosofische, theoretische en wetenschappelijke teksten, in de context van het thema waaraan zij werken. Leerlingen leren zelf teksten te schrijven, en over teksten te schrijven. Ze leren technieken om moeilijke teksten en bronnen beter te begrijpen en om begrijpelijk te schrijven over onderwerpen die zij nog aan het bemeesteren zijn.

Tussen droom en daad

Zulk onderwijs is er niet morgen of overmorgen. Er duiken duizend vragen op: Hoe

moet het met andere profielen? Andere onderwijssectoren? Is er wel de expertise om zulk onderwijs te programmeren en te verzorgen?⁵ Wat de andere profielen en sectoren betreft: wie weet kan de voor C&M voorgestelde driedeling daar ook helpen de samenhang te bevorderen: domeinkennis, domeindenken, taalbeheersing. Maar misschien moet het in die profielen wel weer heel anders. Leerplannen moeten immers doelgroepspecifiek zijn. ■

Gert Rijlaarsdam, Hanneke Gerits & Tanja Janssen

NOTEN

1. <<https://www.lkca.nl/artikelen/profielen-cultuurkrant>>
2. <<https://universitaire.bachelors.nl/studievergelijker/56804-Nederlandse-Taal-en-Cultuur>>
3. Aan de UvA bijvoorbeeld: drie van de twaalf opleidingen in het domein Kunst en Cultuur zijn Engelstalig; binnen Communicatie & Media: vier van de acht opleidingen.
4. <<https://decorrespondent.nl/3933/factcheck-leerlingen-vinden-nederlands-een-van-de-saaieste-schoolvakken/312488649-6ea38038>>
5. Wat die vraag betreft, die komt ook op een andere manier aan de orde. Het zal niet lang meer duren of de tekorten aan leraren Nederlands en Duits bijvoorbeeld nemen zo erg toe, dat het de vraag is wie er nog het 'oude' vak Nederlands en Duits kan geven.